

άνθρωπινος, τοῦ ὁποῖου τὸ σχῆμα ἦτο φανερόν· ἦσαν δάκτυλα, τὰ μὲν ξηρά, τὰ δὲ ἄσαρκα, καὶ, τὸ ἀποτροπαιώτερον, ἦσαν καὶ δύο τρία ὅλως νεωπύ, τῶν ὁποίων ἡ μὲν σὰρξ ἤρχιζε νὰ σήπεται, τὸ δὲ αἷμα ἐμίαινε τὸ στῆθος τοῦ παιδίου.

Ἐμείνα ὡς ἀπολελιθωμένος βλέπων τὸ καννιβαλικὸν ἐκεῖνο τρόπαιον, τὸ ὁποῖον μ' ἐδείκνυε μέχρι τίνος φθάνει ἡ θηριωδία τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τί φαντάζεται ἡ ἐκδίκησις. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Γιάντζος διετήρησε τὸν ἀλλότριον ἐκεῖνον γόνον ὅχι λυποῦμενος αὐτόν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχη ἀδαικκόπως πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ κέντρον τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἀδυσωπήτου μίπους του.

Ἐνῶ ἐσυλλογιζόμην τοιαῦτα, ὁ Μεχμέτ ἐξηκολούθει ἀτενίζων ἀσκαρδαμυκτὶ τὸ βρέφος, καὶ κίπτων πρὸς τὴν μητέρα, ἀναίσθητος σχεδὸν πρὸς πάντα τὰ περὶ αὐτὸν γινόμενα, παρετήρει τὰ φρικώδη στολίσματα ἐκ τοῦ πλησίον, προφέρων μεταξὺ τῶν ὀδόντων του τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλλάχ.

— Βλέπεις, τερζιμάμπεη, μὲ εἶπε σφιγγίνας τὸν ἰδρῶτα ὅστις ἔρρεεν ἀφθόνως ἀπὸ τὸ μελανωπὸν μέτωπον του, δια αὐτὰ τὰ δάκτυλα ἔκαρσαν τὸ γαμάζ (προσευχήν) καὶ ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ τὸ ἀμπτέστ (νύμφιον). Εἶναι δάκτυλα Ὀσμανλίδων.

— Καὶ ἀπὸ ποῦ τὰ γνωρίζεις; κρώτησα περίεργος.

— Ἀπὸ τὰ νύχια, ἐφφένθη· οἱ Ῥωμοὶ ἔχουν δάκτυλα μακρὰ καὶ νύχια ἀμυγδαλωτά· οἱ Βούλγαροι τὰ ἔχουν πλατεῖα, σκληρὰ καὶ τετράγωνα, καὶ εἰς τὴν ἄκρην στρογγυλὰ ὡς *λεμπ.λεμπι* (στραγάλι). Μόνον οἱ Ὀσμανλίδες ἔχουν νύχια μὲ μακρὰν ῥίζαν, ὅμοια μὲ πλίνθους στερεωμένους καλὰ εἰς τοῖχον.

Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν εἶχον ἀνάγκην νὰ ἐξακριβώσω τὰς παρατηρήσεις τοῦ Μεχμέτ διὰ νὰ μάθω τὸ πρᾶγμα. Ἰδὼν δὲ ὅτι ὁ συνταγματάρχης ἦτο ἀνυπόμονος νὰ ἀνχωρίσωμεν, ἠτοιμάσθην νὰ τὸν ἀκολουθήσω· ἀλλ' ἡ βωβὴ γραῖα, σταθεῖσα αἰφνης εἰς τὸν δρόμον μας, μᾶς ἐπροσκάλεσε μὲ νεῦμα σχεδὸν ἱκετευτικὸν νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὴν οἰκίαν.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

τοῦ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΥΜΒΟΛΔΟΥ.

— 000 —

Ἡ περὶ τοῦ θανάτου εἰδήσις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξ Οὐμβόλδων διέσεισε πάσας τὰς καρδίας ἀπὸ τῆς πενιχσοτάτης καλύβης τοῦ χωρικοῦ μέχρι τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἀνακτόρων τῶν ἡγεμόνων. Ὁ βίος αὐτοῦ ἀνοίγει νῆαν περίοδον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπιστήμης. Καὶ εὐλόγως· διότι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἀπαπειράθη νὰ διερευνήσῃ τὴν ὅλην δημιουργίαν ὡς ὅλον κανονικόν, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ θετικῶς ὅλα τὰ φαινόμενα αὐτῆς. Καὶ ὄντως ἐπέτυχε τὸ ἐργαδὲ-

στατον τοῦτο ἐγχείρημα! Ἠγάγεν ἐνότητα εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ εἰδέαν, καὶ εἰς πάντα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ ἐρευνᾶν. Ἀπέδειξεν, ὅτι πάντα ταῦτα συνέχονται ἀλλήλοις καὶ ἀμοιβαίως συμβοηθοῦνται καὶ ἀναπληροῦνται. Διέταξε καὶ ἐκαθάρισε τὸ πλῆθος τῶν χαλαρῶν εἰς οἰκοδομὴν λίθων, οὗς ἀνεῦρε, καὶ προσέθηκεν αὐτοῖς ἀναριθμήτους νέους· ἀλλὰ ταῦτά εἰσιν ὑποδεέστερα παραβαλλόμενα πρὸς τὴν ἀθάνατον ἐκείνην ἐργασίαν τοῦ ὁμοιουργήσῃ ἐξ αὐτῶν ἐν μέγα οἰκοδόμημα, ὅπερ δικαιοτάτα *Κόσμος* ἀπεκάλεσεν.

Αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ θέλουσιν ἀσχολεῖσθαι πιθανῶς εἰς ἀναπλήρωσιν ἐλλείψεων ἐν τῇ ἀνεκτιμητῶ τούτῳ συγγράμματι, εἰς ἐξαμάλυνσιν ἀδυναμιῶν, εἰς βελτίωσιν γεγονότων καὶ εἰς μεταβολὴν ὑποθέσεων· διότι τοιαύτη ἐστὶν ἡ μοῖρα πάντων τῶν ἐργῶν, ἅπερ ἐποικοδομοῦνται διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐπαγωγῆς, καὶ θεμελιοῦνται ἐπὶ τῆς γνώσεως τῶν μερικῶν γεγονότων. Ἀλλὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ ὅλον κατ' οὐσίαν θεωρούμενον οὐδεὶς θέλει δυναθῆ νὰ βελτιώσῃ, ἐν ὅσῳ ὁ ἀνθρώπινος ναῦς δὲν μεταβάλλῃ τὴν φύσιν αὐτοῦ. Ἡ ἐν τῷ *Κόσμῳ* ἐγχαραχθεῖσα ὁδὸς ὑπῆρξεν ἡ μόνη ὀρθή, τὸ τέρας αὐτῆς τὸ μόνον ἐπαρκοῦν. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐργου ἀπητείτο ὀξυδέρκεια εἰς ἐξήγησιν τῶν μικροσκοπικῶν μερικότητων καὶ τῶν μεγάλων νόμων τοῦ κόσμου, ἀπητοῦντο μεγάλοι ἀγῶνες πρὸς συλλογὴν ὅλων τῶν φαινομένων καὶ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν ὑπὸ γενικωτέρας ἀφορμᾶς ἐρεύνης. Ἀλλ' εἰς ταῦτα, εἴ περ τις καὶ ἕτερος, ἦν ἀρκούντως συντεταγμένος ὁ Οὐμβόλδος, διότι ζήσας ἐνενήκοντα ἔτη (ἐγεννήθη κατὰ τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1769 Ν. Ἐ.), κατιώρθωσε διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του νὰ διερευνήσῃ τὸν κόσμον τηλεσκοπικῶς καὶ μικροσκοπικῶς τόσον ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης ἐπιφανείας τῆς γῆς, ὅσον ἐπὶ τῶν ἀφανεστάτων σπηλαίων. Καὶ ὁμοῦ δὲν ἐδίστασε νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκατ' ἀνθρώπινον μέτρον μακρὸς οὗτος χρόνος δὲν ἐξήρκεσεν εἰς τὴν μεγάλην πρόθεσιν, ἣν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἐπεβίβλετο.

Τὸ πρόβλημά του ἔλυσε ὁ μεγαλεπίβολος ἀνὴρ, καὶ μετέστη ἀφ' ἡμῶν κατὰ τὴν 6 Μαΐου 1859 Ν. Ἐ. χωρὶς ἴσως νὰ προαιθανθῇ ὁποῖαν ἀτελεύτητον εὐλογίαν διέσπειρεν ἐπὶ τῆς παρούσης γενεᾶς καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἐπερχομένων. Ἵπῆρξεν ὁ τύπος τῶν εἰς τὸν *Κόσμον* ἀπεσταλμένων, ὅτινες δυνάμει τοῦ ἐν αὐτοῖς ὀρμημένου εἰσὶ προωρισμένοι νὰ ἐγκαθιδρεύσιν νῆαν γῆσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ προβιβάσωσι τὸ ἀνθρώπινον γένος πολλὰς βαθμίδας ἐπὶ τὰ πρόσω! Διανοήθη ἡ ἀείμνηστος καὶ εἰργάσθη ὑπὲρ πάντων τῶν ἐθνῶν τῆς γαίνου σφαιρας. Ὁ θάνατός του ἐθεωρήθη ζῆμια παγκόσμιος, διότι ἐπολιτογράφησεν αὐτόν πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης. Καὶ ἡ ῥῆσις τοῦ ἐνδόξου συγχρόνου του *a Du, Natur, bist meine Gottheit, Deinem Dienst sind alle meine Kraefte gewidmet*, « ἀρμύζει καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀριστοτέλην τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ταῦτα γράφοντες περὶ Οὐμβόλδου οὐδέλλως ἀξιοῦμεν, ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὸν ὅλον αὐτοῦ

βίον, ὅπερ ἐστὶν ἔργον τῆς ἱστορίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδὲ λέξιν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἐγράψαν τὰ παρ' ἡμῖν ἐκδιδόμενα περιοδικὰ συγγράμματα καὶ αἱ ἐφημερίδες, δὲν ἐκρίνομεν ἀποσκοποῦ νὰ σημειώσωμεν τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐκ τῶν πολλῶν, ἃ ἀνέγνωμεν περὶ αὐτοῦ.

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου.

N. ΠΕΤΡΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

—οοο—

Μεταξὺ τῶν ἄλλων πολλῶν καὶ διαφόρων μορφῶν ἃς πολλοὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ συγγραφέων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν προσάπτουσιν Ἐκκλησίαν, ἐν πρώτοις ὑπ' αὐτῶν προτάσσεται τὸ πνεῦμα τῆς δουλοφροσύνης πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, δι' οὗ αὕτη κατήντησεν, ὡς λέγουσι, καὶ ἔως νὰ δοξάσῃ ὡς ἅγιον τὴν μέγαν Κωνσταντῖνον, ἐν ᾧ ὁ βίος αὐτοῦ τὰ ἐναντία παρέχει διδόμενα ὡς πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτήν. Ὁ δὲ κόμης Ἀλφρέδος Δεβρογλῦς ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα», περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου τόμου συμπυκνῶν ἐν ὀλίγοις τὴν κατηγορίαν ταύτην ἐπιφέρει τὴν ἀκόλουθον κρίσιν: «Ἐν καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία προσημαζομένη πρὸς τὸ σχίσμα (?) δὲν ἤδ' ἐστὶ ν' ἀνυψώσῃ τὸν πρῶτον τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων εἰς βῆθρον ἀγιωσύνης, ἢ Ῥώμῃ ὅμως μᾶλλον ἀγέρωχος ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, καὶ τοι μνήμην τηροῦσα τῶν αὐτοῦ εὐσεβημάτων καὶ οὐχ ἦττον εὐγνωμονοῦσα πρὸς αὐτόν, οὐδέποτε ἐδίστασεν εἰς τὸ νὰ ἀποταίνῃ αὐτῷ τὰς ἀρμοζούσας ἐπιπλήξεις.»

Δὲν εἶνε πρῶτος, ὡς εἶπομεν, ὁ Κ. Βρογλῦς ὅστις τοιαύτας ἐσφαλμένας κρίσεις ἐξέφρασε κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐχρειάζετο σύγγραμμα ὀλόκληρον ἐὰν ἠθέλομεν νὰ ἀναφέρωμεν πάσας τὰς κατὰ παράδοσιν μωρίας, εἰς ἃς περιπίπτουσιν ἄνδρες διάγοντες μὲν ἐν τῷ παπισμῷ, ἀλλ' ἀνήκοντες εἰς τὴν φιλελευθεράν μερίδα τῶν πεπαιδευμένων. Εἰ δὲ καὶ ἠθέλομεν νὰ προλάβωμεν καὶ τὰς ἐκ προθέσεως ψευθεῖς καταγγελίας τῶν ὑπερπαπιστῶν, ὁ χρόνος ἤθελεν ἐπιπλήξῃ ἡμᾶς καὶ ὁ χάρτης ἐνταυτῷ.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Κ. Βρογλῦ ὡς ἔρμαιον εὐρῶν ὁ γαλλικὸς τύπος ἐπανελάβε κατὰ κόρον, ὡς κρίσιν διαπρέπουσαν ἐπὶ τῇ ὀριμότητι τῆς ἐκφράσεως, τοσοῦτον οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀγονταὶ πρὸς τὴν ἀπάτην ἐκ τῆς φωσφορώδους μαρμαρυγῆς μεθ' ἧς παρίσταται αὐτοῖς! Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς δουλοφροσύνης ἣτις τοσοῦτον ἀφραδῶς καὶ ἀστόχως προσάπτεται τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἀρκούντως ἠπάντησε γαλλιστὶ, διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενου ἄλλοτε Θεατοῦ (1856), ἡ μεγαλοφυῆς Δέσποινα, ἣτις ἐν τῷ φιλολογικῷ ὀρίζοντι παρουσιάζεται ὑπὸ τὸ συνώνυμον τῆς Κομήσσης Δ'ρας Διστρίας, ἡμεῖς περιοριζόμεθα εἰς τὸ νὰ προσθέσωμεν ὀλίγας τινὰς πα-

ρατηρήσεις, ἂν καὶ τὸ ἀντικείμενον ἐπιδέχεται ἐτι πλατυτέραν ἀνάπτυξιν.

Περίεργον τῶντι τὸ θέαμα εἰς τὸν ἀνευ προλήψεων καταγιγόμενον περὶ τὴν ἔρευναν τῶν τοιούτων ζητημάτων· ἐνῶ πολλοὶ τῶν Διαμαρτυρομένων συγγραφέων κατηγοροῦσι τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀνυποταξίαν εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, καὶ τὰς μομφὰς αὐτῶν στηρίζουσιν ἐπὶ πολλῶν πολλὰ τρανῶν παραδειγμάτων, οἱ πρόμαχοι τοῦ παπισμοῦ κατηγοροῦσιν αὐτὴν ἐπὶ δουλοπρεπείᾳ καὶ ὑποκλίσει πρὸς τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν. Τί δηλοῦσιν ἄρα γε αὗται αἱ ἀντιμαχόμεναι μομφαὶ καὶ κατακρίσεις; Πᾶς νονεχῆς βέβαια ἐκ τοῦ τοιούτου καταλαμβάνει ὅτι ὁ παπισμὸς καὶ ὁ κατ' ἀναγκαίαν καὶ ἀναπόφευκτον κατ' αὐτοῦ ἀντιδρασίαν ἀναφυόμενος προτεσταντισμὸς, βραδίξουσιν εἰς τὰ δύο ἀντίθετα καὶ ὀλισθηρὰ ἔπακρα τοῦ θεωρεῖν καὶ πράττειν τὸν Χριστιανισμόν· ἡ δὲ Ἀνατολική, ἃς εἶπωμεν δ' ἐνταῦθα τὸ κυριώτερον αὐτῆς ὄνομα, ἡ καθαυτὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἐβάδισε τὴν μέσιν ἀσφαλῆ καὶ ἀσφαλτον ὁδὸν ἐν ᾗ ἐσυμβιβάζοντο τὰ δικαιώματα ἀμφοτέρων, τῆς τε πνευματικῆς αὐθεντείας καὶ τῆς πολιτικῆς.

Ταύτην τὴν νύξιν ἀπλῶς δώσαντες ἐπὶ τούτους, ἐρχόμεθα εἰς τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς παρούσης διατριβῆς.

Πρὸ πάντων ὅμως παρατηρητέον ὅτι δὲν καταγιγόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα, τὸ ἂν καλῶς ἢ οὐχὶ καλῶς ἐπράξεν ἡ Ἐκκλησία, κατατάττουσα τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον μεταξὺ τῶν ἁγίων· τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἀνεξάρτητον, καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ ἔρευνα ἀνήκει εἰς ἄλλην σφαῖραν ἰδεῶν· ἀπλῶς δὲ διατεινόμεθα ὅτι, οὐ μόνον ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα ἡ ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἀνατολικὴ τε καὶ δυτικὴ, ὁμοφώνως ἐθεώρησε τὸν πρῶτον ὀρθωτὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς μετὰ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων ἀγαλλόμενον ἐν οὐρανοῖς.

Καὶ ἐν πρώτοις μέχρι τῶν νεωτέρων ἐποχῶν οἱ ἴδιοι Βολλανδισταὶ ἐν τῇ συλλογῇ αὐτῶν τῶν βίων τῶν ἁγίων κατεχώρισαν κεφάλαιον ἐπιγραφόμενον, «Περὶ ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου» (1). Καὶ πῶς ἄλλως ἠδύνατο νὰ πράξωσιν ἀφ' οὗ καθ' ὅλας τὰς Οἰκομενικὰς συνόδους, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (2), τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου ἀναφέρεται καὶ μνημονεύεται ὡς ἁγίου; Ἐὰν κοινὴ πεποίθησις περὶ τοῦ τοιούτου δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἀνατολῇ τε καὶ Δύσει, πῶς οἱ ἐκ Δυσμῶν παρσυρισκόμενοι ἠθέλον ἀφῆσαι ἀπαρτήρητον τοιαύτην ἀτοπίαν;

Καὶ ὁ Δάντης ὡσαύτως ἐπόμενος τῇ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει (3), θέτει τὸν Κωνσταντῖνον ἐν τῷ αὐτῷ Παραδείσῳ μετὰ τῶν ἄλλων ἁγίων· ἀλλὰ ὁ Δάντης ἴσως κατὰ τοὺς ὑπερπαπιστὰς (4) ἄζει αἰρέσεως καὶ μάλιστα ὡς πρόμαχος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας·

(1) Acta Sanctorum vol. 3. §. 2. r. 1. De Sancti Constantini Magni.

(2) Ἐν Δωδεκαβίβλῳ σελ. 80.

(3) Paradiso Canto XX. r. 53.

(4) "Ora Arons Dante L'eretique et. c. c.